Norsk Oversetterforening
The Norwegian Association of Literary Translators

Oslo 23. juni 2015

Kulturdepartementet
postmottak@kud.dep.no

Innspill fra Norsk Oversetterforening til endringer i åndsverkloven

Norsk Oversetterforening vil først og fremst takke for invitasjonen til å delta på det fruktbare innspillseminaret 9. juni og for anledningen til å komme med innspill til revisjonen av loven.

Bakgrunn

Bokbransjen i Norge er gjennomregulert av avtaler, noe vi har en lang tradisjon for, med en overordnet bokavtale og standardavtaler som regulerer forholdet forlag og forfatter/oversetter/illustratør. Det råder imidlertid usikkerhet om bokbransjens fremtid, og en situasjon uten bokavtale kan bli en realitet. Det denne utviklingen har ført til i våre naboland Sverige og Danmark gir grunn til bekymring.

Samtidig ser vi at globale, hovedsakelig amerikansk-dominerte forlagskonsern med en helt annen forståelse av opphavsrett/copyright enn vi er vant til, allerede er i gang med å etablere seg i Norden og Norge.[1] Norsk Oversetterforening mener at retten til fremforhandlede kollektive avtaler mellom opphavsmannsorganisasjoner og oppdragsgivere som f.eks. forlag, derfor bør hjemles i loven, og at dette vil være et viktig middel til å trygge opphavsmannens avtalemessige stilling.

Samtidig ser vi behovet for en forenkling av regelverket slik at det blir mindre komplisert å gjøre lovlig bruk av åndsverk. Vi vil likevel understreke at den svake part her er opphavsmannen. Kunstnerøkonomiundersøkelsen viser tydelig at det er kunstneren som tar den største økonomiske risiko.

Anbefalinger

Vi viser til Kunstnernettverkets innspill til Kulturdepartementet av 17. oktober 2013, og Norsk Journalistlags innspill til Kulturdepartementet og Familie- og kulturkomiteen av 25. februar 2013, og stiller oss bak disse. Vi vil også vise til det lovarbeidet som for tiden gjøres i Nederland, der en ny lov om "opphavskontraktrett" for tiden er til behandling i Senatet og etter all sannsynlighet blir vedtatt før sommeren.

Ufravikelig rett til rimelig vederlag

Vi vil særlig få understreke betydningen av en lovbestemmelse som gir opphavsmannen ufravikelig rett til rimelig vederlag for alle former for utnyttelse. Dette er viktig for å begrense oppdragsgivere/produsenters muligheten til å misbruke en dominerende forhandlingsposisjon. Kunstnernettverket viser i sin uttalelse til tysk lovgivning. Også Nederland er i ferd med å innføre en slik klausul.

Rett til kollektive forhandlinger

Videre mener vi at man ville være tjent med en lovfestet rett til å avgjøre hva som er "rimelig" i forhandlinger mellom opphavsmannsorganisasjoner og produsentorganisasjoner. Den tyske

[1] Det amerikanske storforlaget HarperCollins Nordic har nå etablert seg i Danmark, Finland, Norge og Sverige, og tilbyr "buy-out-kontrakter" med honorarer som etter det vi erfarer ligger på ca. en sjettedel av hva norske forlag betaler gjennom etablerte avtaler.

loven har, som Kunstnernettverket viser, bestemmelser for hvilke kriterier som skal gjelde for å fastslå hva som er rimelig. Det nederlandske lovutkastet fokuserer, slik vi forstår det, på *hvordan* man skal fastslå hva som er rimelig. I en større rapport som ble overlevert EU-parlamentet i januar 2014, tas det også til orde for kollektive forhandlinger som et middel til å oppnå en bedre maktbalanse. I rapportens anbefalinger heter det: "Collective agreements or model contracts should be encouraged to secure a fair protection and remuneration of authors in individual contracts."[2]

Skjerpet avtalesensur

Etter vår mening bør det innføres en regel som gjør det lettere å nå fram med krav om å tilsidesette urimelige avtaler. § 27 i åndsverkloven ble fjernet med henvisning til avtalelovens § 36. Erfaringen synes imidlertid å vise at det er vanskelig å vinne fram her for opphavsmenn. En egen lempningsregel i åndsverkloven ville kunne forenkle det, og dessuten bidra til at vi fikk økt rettspraksis på feltet.

Rett til kontrakt på norsk, basert på norsk lovgivning

Våre europeiske kolleger melder at deres medlemmer stadig oftere blir forelagt kontrakter på internasjonale forlagskonserns arbeidsspråk, dvs. hovedsakelig engelsk, og i tråd med anglo-amerikansk lovgivning. Dette svekker den i utgangspunktet svakeste part ytterligere. Vi mener derfor at det bør nedfelles i loven at kontrakter om bruk av åndsverk i Norge skal foreligge på norsk når utnyttelsen i sin helhet, eller for det meste, finner sted i Norge (jf. det nederlandske lovutkastet), og at norsk lov da skal legges til grunn. En slik bestemmelse vil ikke bare ivareta opphavsmannens interesser, den vil også bidra til å sikre at alle aktører på det samme feltet får like konkurransevilkår.

Åndsverklovens § 39 e, siste ledd

I åndsverklovens § 39 e, siste ledd, står følgende: "Bestemmelsene i andre ledd gjelder ikke for avtaler om oversettelser." I andre ledd heter det: "I den utstrekning en forlagsavtale gir enerett, plikter forleggeren å utgi verket innen rimelig tid og sørge for utbredelsen på sedvanlig måte. Hvis forleggeren etter at verket er utgitt ikke sørger for at eksemplar av verket er tilgjengelig for allmennheten innen rimelig tid etter at dette ble krevd av opphavsmannen, kan opphavsmannen si opp avtalen og beholde mottatt honorar." Vi finner unntaket fra denne bestemmelsen urimelig. En oversettelse er et åndsverk, og vi kan derfor ikke se at det skulle være noen forskjell på forfatteres og oversetteres interesser og rettigheter på dette punktet. Unntaket bør derfor, etter vår oppfatning, fjernes.

I det øvrige stiller vi oss bak de nevnte innspill fra Kunstnernettverket og Norsk Journalistlag.

Norsk Oversetterforening

Ika Kaminka
foreningsleder

[2] Directorate General for Internal Policies Policy Department C: *Citizens' Rights and Constitutional Affairs: Contractual Arrangements Applicable to Creators: Law and Practice of Selected Member States*, rapport overlevert Europaparlamentets lovkomité januar 2014, s. 15.
http://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2009_2014/documents/juri/dv/contractualarangements_/contractualarangements_en.pdf (oppsøkt 17.06.2015).